

THE NEED FOR ENTREPRENEURSHIP POLICY IN STUDENT ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN BULGARIA

Kalin Boyanov

Department of Public Administration, UNWE-Sofia, kalin.boyanov@unwe.bg

Abstract: Entrepreneurship is an important driver of economic growth: it creates new enterprises and jobs, opens new markets, improves productivity and accumulates wealth. Entrepreneurship improves the employability of young people. Entrepreneurship is therefore a tool for personal and economic development. Entrepreneurial choice allows the expression of original vision, creativity, goals and personal fulfilment, creates material wealth and value, creates innovation through new products and services, creates jobs through the creation of new jobs within the company itself, in those of suppliers and customers and contributes to the quality of life in the local community. The decision to start a new business is one of the most significant and interesting choices people make in the world of organizations. This choice is important because it is a source of innovation, competition and job creation. To increase the competitiveness of the Bulgarian economy it is necessary to create innovative territorial centres in the regions. At the same time, the role of centres of innovation, technology and social development can be effectively fulfilled by higher education institutions. To the traditional activities of the university (educational and scientific) should be added an entrepreneurial one, which aims to commercialise scientific and technical developments. At the modern stage of social development, the university is becoming not only an institution that prepares personnel, for the national economy of the country, but also a platform for the development of innovation-oriented entrepreneurship. The tasks of the university should consist in creating a favorable environment and conditions for the implementation of scientific activities, creating an effective infrastructure for conducting research involving the student community. The aim of the development is to examine the contemporary features of the student environment and to determine the possibilities of forming the basis of a policy for entrepreneurship in the student environment of educational institutions in Bulgaria. as well as the tasks it should perform. In the process of research, a set of different methods are used: method of analysis, comparison, statistical data, terminological analysis, methods of synthesis, induction and deduction.

Keywords: entrepreneurship, students, politics, Bulgarian higher education institutions

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПОЛИТИКА ПО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СТУДЕНТСКА СРЕДА ВЪВ ВИСШИТЕ УЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ

Калин Боянов

Катедра „Публична администрация“, УНСС-гр.София, България, kalin.boyanov@unwe.bg

Резюме: Предприемачеството е важен двигател на икономическия растеж: създава нови предприятия и работни места, отваря нови пазари, подобрява производителността и акумулира богатство. Предприемаческата нагласа подобрява пригодността за заетост на младите хора. Следователно предприемачеството е инструмент за личностно и икономическо развитие. Предприемаческият избор позволява изразяването на оригинална визия, творчество, цели и реализация на личността, създава материално богатство и стойност, създава иновации чрез нови продукти и услуги, създава работни места чрез създаването на нови работни места в самата компания, в тези на доставчици и клиенти и допринася за качеството на живот в местната общност. Решението да се започне нов бизнес е един от най-значимите и интересни избори, които хората правят в света на организациите. Този избор е важен, тъй като е източник на иновации, конкуренция и създаване на работни места

За повишаване на конкурентоспособността на българската икономика е необходимо създаване на иновативни териториални центрове в регионите. В същото време ролята на центровете за иновации, технология и социалното развитие може ефективно да се изпълнява от висшите учебни заведения. Към традиционните дейности на университета (образователни и научни) следва да се добави и предприемаческа, която има за цел да комерсиализира научно-технически разработки. На съвременния етап от общественото развитие, университетът се превръща не само в институция, която подготвя кадри, за национална икономика на страната, но и в платформа за развитие на иновативно ориентирано предприемачество. Задачите на университета трябва да се състоят в създаване на благоприятна среда и условия за изпълнението на научни

дейности, създаващи ефективна инфраструктура за провеждане изследвания, включващи студентската общност.

Целта на разработката е да се разгледат съвременните особености на студентската среда и да се определят възможностите за формиране на основите на политика за предприемачество в студентска среда на образователните институции в България., както и задачите, които тя трябва да изпълнява. В процесът на изследване, се използват набор от различни методи: метод анализ, сравнение, статистически данни, терминологичен анализ, методи за синтез, индукция и дедукция.

Ключови думи: предприемачество, студенти, политика, български висши учебни заведения

Развитието на пазарна икономика в България създава условия за разширяване предприемачеството на икономически субекти. Масифицирането на висшето образование допринася за факта, че последното престава да бъде социален маркер на хора от финансово заможни групи от населението. Тъй като съвременното студентско съсловие се формира от представители на различни слоеве на обществото, неговата специфична черта е социалната хетерогенност, която се проявява и във факта, че повечето кандидати идват от различни малки градове (малки села, селища от градски тип, малки градове и др.) до голям град, където по правило има висши учебни заведения [Панарина, Е, 2016].

Изучаването на студентската среда в съвременни условия придобива значение поради редица обстоятелства. Сред тях едно от първите места принадлежи към социалната сигурност на младежта. Тези проблеми в дискурса на психологията, социологията и управлението на образованието е посветена на голям брой изследвания [Шапкин В. 2016]. В резултат на разгледани изследвания от автора за предприемаческите нагласи сред студенти от български висши учебни заведения и по-конкретно от варненския и великотърновския регион, общият извод е, че младите хора имат позитивно отношение към предприемачеството, но имат големи опасения относно възможността за провал и несигурен бизнес климат в страната. (Филипов, 2016, Манчева-Али. 2020)

Студентската среда е събирането на всички възможности за обучение и развитие на личността на студента. Тя е система от условия, които са необходими за практическото прилагане на тази технология и мисия на тази образователна институция. Това включва пространствено-предметни условия, система от междуличностни отношения между субектите на образователен процес и пространство за различни видове дейности, необходими за социализацията на студентите в съответствие с тяхната възраст особености на развитието и индивидуални интереси. Също така тя може да се разгледа, като система от влияния и условия за формиране на личността, както и възможности за нейното развитие, съдържащи се в социалния и пространствения субект на заобикалящата среда.

Като цяло може да се определи, че студентската среда е пространство,където се осъществява систематично взаимодействие (комуникация, съвместна дейност) между преподавател и студент, в резултат на което се формират нови способности и се разкрива целия личностен потенциал на студентите. Студентското съсловие като социална група има редица и формални (възраст, основно занимание) и неформално (самоличност) отличителни белези. Негови представители са най-често млади хора, които са на прага на социалната зрялост. Този период от живота е междинен етап между обучението и началото на независим професионален път. В този момент най-много се случва формирането на човек като интегрална личност, културните ценности и норми интензивно се интернализират, предприемат се стъпки чиято цел е самореализация в различни сфери на обществения живот и най-вече в професионалния и семейния живот.

Характеризирането на студентския състав като социална и професионална група, обръща внимание на неговата академична и развлекателна дейност , които трябва да бъдат мотивирани предимно от ценности, знания и потребности от интересна, творческа работа, която да даде възможност за развитие и реализиране на способностите и талантите на студентите.

Готовността за социално-активни позитивни дейности, огромния творчески потенциал, интелектуалната енергия са присъщи за студентската среда в университетите. Основната характеристика на съвременната реалност на висшето образование е радикално увеличаване на изискванията на самия социален живот към необходимостта от пълно разгръщане на творческия потенциал на бъдещия специалист, повишаване на личната отговорност за социална реализация и признание, както и за решаване на конкретни проблеми.

Социалното развитие на личността на бъдещия специалист и лидер е невъзможно извън студентската среда. На съвременния етап от обществено развитие е изключително необходимо, съзнателното и отговорно отношение на студентите към възможности и перспективи за тяхното професионално и културно-морално развитие и участие в социалното управление. Днес повече от всякога те трябва да бъдат инициативни, независими и способни да решават жизненоважни проблеми в организацията на обучение и в ежедневните дейности.

Университетите са плодородна почва за изграждането на предприемачи и формиране на предприемачески умения. Те като ключов елемент на иновационната система не само трябва да осигурят компетентни кадрови нужди на новите индустрии, но също и да работят за изпреварване на технологичните предизвикателства, водещи в генерирането на нови знания и научни инициативи, за насърчаване на непрекъснат растеж, ефективен иновационен сектор, като по този начин се осигурява стабилна работа и развитие на младежкия бизнес.

В началния етап на предприемачеството университетите са най-ефективна платформа за развитие на младежкото техническо творчество [Головина, Т., 2017]. Основните инструменти стимулиращи не само предприемаческа дейност, но също така и предприемачеството като цяло са:

- Обучение в образователни програми за предприемаческо мислене и дейности;
- Развитие на иновативна инфраструктура и дизайн, които позволяват тези знания да се прилагат и тестват, за да станат реален практически опит;
- Изпълнение на дейности и проекти;
- Участие в състезания.

Днес, предвид технологичните предизвикателства, съществува недостиг на специалисти в много области и тук, разбира се, университетите играят специална роля, защото неслучайно те се наричат двигатели на териториалното развитие. Те трябва да работят не само за саморазвитие, но и да изпълняват своите програми в региона и да влияят върху териториалната икономика като цяло.

Основната цел на развитието на младежкото предприемачество е формирането на регионална предприемаческа екосистема, която ще позволи да се включи бизнес средата на жителите в бизнес дейности на регионите. За това е необходимо да се разработи новаторска инфраструктура чрез сътрудничество между университети, регионални управления и различни рискови фондове. За решаване на проблемите, пред които е изправен университетът за развитие на предприемачеството, е необходимо да се вземат съвместни решения с подкрепата на частни фондации и институции за развитие.

Съвременният университет се допълва от нови роли в развитието на социално-икономическа среда на града, региона. Един от инструментите е развитието на предприемаческото мислене сред студентите. Все повече има потребност от специалисти, които могат самостоятелно да идентифицират насоки за разработване и поставяне на задачи, поемане на отговорност за тях, включително способност не само да разберат съществуващите научни основи, но и да могат да осигуряват тяхното приложно изпълнение, фокусирано върху реалните задачи на потребителите, промишлеността и икономиката.

Екосистемата на университета, която формира такива компетенции, се състои, не само от традиционния формат на преподаване под формата на лекции, а по-скоро от синтез на дейности, обучение, както и включване на елементи в университета от градската среда: бизнес клубове, фондации, неправителствени организации, които поставят за своя цел развитието на предприемачеството. От силата на концентрацията на младите хора в университета и степента на интеграция с регионалните програми зависи успеха на предприемачеството в регионите, което прави университета важен двигател на социалната сфера на икономическо развитие. (Вълков, В. 2021).

Целта на всяка образователна програма по предприемачество и нейните съставни модули / академични дисциплини е формирането в студентите на компетенции, необходими за един конкурентен предприемач, развиващ своите предприемачески способности, идентифициращ и прилагащ личните качества и наклонности на студентите, професионално значими за правене на бизнес. (Велева, Р.2018)

Формирането на система от компетентности е от ключово значение за нейното решение, благодарение на която завършилите придобиват необходимата професионална квалификация по предприемачество [Рубин, Ю., 2016].

Политика по предприемачество в образователната среда на студентите в българските висши учебни заведения трябва да е самостоятелна насока на образователната институция, чиито стремеж е да осигури формирането на необходимите социални условия за иновативно развитие, реализирано на базата на активно взаимодействие с институции на гражданското общество, обществени сдружения и младежки организации.

Основните цели на политиката за предприемачество в студентската среда на образователна институция могат да бъдат:

- Развитие на предприемачеството в студентска образователна среда в институция с цел формиране на конкурентна среда;
- Осигуряване на благоприятни условия за развитие на предприемачеството в студентска среда;
- Повишаване на конкурентоспособността на стопанските субекти в студентска среда;
- Оказване на помощ на стопански субекти в студентска среда за популяризиране на тяхната работа, услуги, резултати от интелектуална дейност;

- Увеличаване на броя на стопанските субекти в студентска среда на образователна институция;
- Осигуряване на заетост на населението и развитие на самостоятелна заетост.

Постигането на поставените цели предполага решаване на следните проблеми.

Първата задача е да се включат студентите в социалната практика и информирането им за потенциалните възможности за саморазвитие, осигуряване и подпомагане на тяхната научна, творческа и предприемаческа дейност.

Решението на този проблем може да бъде постигнато чрез:

- Разработване на информационни системи и програми за социално образование по цялата гама от въпроси за обществения живот на студентите (здраве, спорт, образование, жилище, отдих, работа, кариера, социален живот, семейство, международни отношения, живот в други страни и др.);
- Модернизация на материално-техническата база на институциите за работа със студенти, разширяване на мрежата им, модернизиране на системата за обучение и формиране на механизми за непрекъснато обучение на специалисти за работа със студенти;
- Предоставяне на информационна помощ на студентите за разработване на специални проекти, които изравняват възможностите им при изпълнението, прилагане и разпространение на съответната информация, осигуряване на достъпност за студентите до информация за създадените за тях условия и предоставени възможности;
- Разработване на ефективни модели и форми на участие на студентите в предприемаческа дейност, включително за дейността на трудови асоциации, студентски групи, развитието на младежки трудов обмен и други форми на заетост, подобряване на нормативната уредба на основата на по-гъвкавото им привличане към работа и отстояване на техните законни права и интереси;
- Подкрепа за междурегионално и международно взаимодействие на студентите (тематични събирания, лагери и фестивали, научни, практически и бизнес конференции, дискуссионни клубове, студентски обмен), участие в международни информационни проекти, насочени към взаимно проникване в ценностите на българската и световната култура;
- Изпълнение на програми за подпомагане на студентското предприемачество, включително и някои от иновативните сектори на икономиката.

Втората задача е да се формира интегрална система за подкрепа с лидерски умения, на инициативни и талантиливи студенти.

Тази система може да включва:

- Осигуряване на многократно увеличаване на броя на участващите студенти в състезателни събития (професионални и творчески състезания, спортни състезания, научни олимпиади), разширяване на списъка състезания и усъвършенстване на методите за подбор;
- Създаване и развитие на система за социално подпомагане (подкрепа на носители на награди и талантиливи студенти от малки градове, целева държавна подкрепа на институции, обществени асоциации и ментори, които ги обучават, разширявайки практиката за предоставяне на безвъзмездни средства и субсидии);
- Разработване на система от интернати за талантиливи студенти, изследователски експедиции, използващи възможностите на водещи образователни институции и научни организации;
- Повишаване на обществения статус на носителите на награди и техните наставници, активно популяризиране на постиженията на талантиливи студенти в България и по света, организирането на стажове в най-добрите вътрешни и чуждестранни университети, образователни и научни центрове по света;
- Разпространение на ефективни модели и форми на студентско участие в управлението на социалния живот, включване им в дейности на органите на самоуправление;
- Включване на студенти в иновативни международни проекти в областите: образование, наука, култура, технологии, международно творчество, научни и спортни сдружения.

Третата задача е възпитание и най-вече патриотично възпитание на студентите, насърчаване на формирането на правни, културни и морални ценности в студентска среда. За целта е необходимо:

- Развитие на доброволчески дейности за студенти, създаване на условия за формиране на студентските обществени сдружения и не-правителствени организации;
- Развитие на всички модели на студентско самоуправление и самоорганизация в студентски групи по местоживееене;
- Популяризиране с помощта на програмите на обществени сдружения и социална реклама на обществени ценности, като здраве, труд, семейство, толерантност, човешки права, патриотизъм, служба на отечеството, отговорност, активен живот и гражданска позиция;

- Подкрепа на програми за формиране на единна българска гражданска нация, национално-държавна идентичност, възпитание на толерантност към представители на различни етнически групи, междуетническо сътрудничество;
- Стимулиране на интереса на студентите към историческото и културно наследство на България, защита на околната среда чрез разработване на система на вътрешен туризъм, междурегионален студентски обмен, подкрепа за участие на студенти в изпълнението на проекти на екологични организации, дейности за възстановяване на исторически паметници.

Предизвикателствата пред младите хора са да получат необходимата основа от компетенции за развитие на предприемаческа дейност, оценка на потенциала и реализация на иновативни проекти, и не на последно място да усвоят мотивационни и практически умения, устойчиви и практически ориентирани знания и умения свързани с разработването и реализацията на конкретни предприемачески проекти. Ако техните идеи са успешни и се реализират, те ще станат пример за следващата вълна от предприемачи и хора с иновативно мислене

Основният инструмент за прилагане на политиката следва да бъде бизнес инкубаторът. на базата на образователна институция, предлагаща редица образователни програми, които включват краткосрочни курсове за бъдеще предприемачи.

Политиката на предприемачеството в образователната среда на студентите във висшите учебни заведения е един от основните фактори, чрез които е възможно е да се осигури икономически просперитет на България. Тя трябва да бъде фокусирана върху разработването на основни условия и необходими гаранции, за насърчаване на самореализацията на студентите.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Велева, Р. (2018). Публични политики за намаляване на лицата в риск от бедност и социално изключване., Научни трудове на УНСС, т. 4.
- Вълков, В. (2021). Въздействие на икономическия фактор върху системата за социално осигуряване, KNOWLEDGE – International Journal Vol.47.1
- Головина, Т. (2017). Государственная поддержка молодежного предпринимательства в России/ Т. Головина, Меркулов, П., & Полянин, А. (n.d.). Экономическая политика, т.12, №5, стр.42-61
- Манчева-Али. (2020). Предприемачески нагласи сред студентите (Емпирично изследване сред студенти, обучаващи се в специалност „Туризъм“ при Стопанския факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, България), Социално-икономически анализи, Книга 2.
- Панарина, Е. (2016). Университеты как неотъемлемая часть технологической цепочки. Предпринимательский вуз. Шумпетеровские чтения, т.1, стр.7-21.с
- Рубин, Ю. (2016). Образовательная программа по предпринимательству в бакалаврите и условие ее реализации./ Высшее образование в России, №.2, стр.15-27.
- Тодоров, К. (2004). Предприемачество и мениджмънт, УИ „Стопанство“, УНСС, София,
- Филипов, Е. (2016). Изследване на предприемаческите нагласи на варненските студенти// Електронен ресурс, [https:// www.researchgate.net/publication/311899886/](https://www.researchgate.net/publication/311899886/).
- Шапкин, В. (2016). Развитие у студентов предпринимательского подхода – важный фактор повышение востребованности выпускников учреждений профессионального образования на рынке труда/ Наука, образование, общество: тенденции и перспективы развития: сборник материалов III международной научно-практической конференции, стр. 254-259.
- Hristova, V. (2019). Entrepreneurial Environment Developments at South Eastern EU Member state. Proceedings of 2nd Southeast Europe: History, Culture, Politics, and Economy Conference. Bologna, Italy: Filodiritto, p. 84–89.